

Nederlands Nationaal Hervormingsprogramma 2024

1. Introductie	3
1.1 Europees Semester	3
1.2 Herstel- en veerkrachtplan	3
2. Macro-economische context	5
3. Uitdagingen en landspecifieke aanbevelingen 2023	7
3.1 Begrotingsbeleid	7
3.2 Wonen	8
3.3 Uitvoering cohesie en herstel- en veerkrachtplan	10
3.4 Arbeidsmarktbeleid	10
3.5 Groene transitie	10
3.5 Herstel- en veerkrachtplan	17
3.5.1 Arbeidsmarktbeleid	17
3.5.2 Groene transitie	18
3.5.3 Digitalisering	20
3.5.4 Duurzame landbouw	21
3.5.5 Wonen	21
3.5.6 Onderwijs	22
3.5.7 Fiscaal en anti-witwas	22

1. Introductie

1.1 Europees Semester

Het Europees Semester (hierna: Semester) is de jaarlijkse cyclus voor de coördinatie van het economisch, begrotings- en arbeidsmarktbeleid in de Europese Unie (hierna: EU). Het Semester is in 2011 ingesteld tegen de achtergrond van de eurocrisis. Het Semester combineert het toezicht op macro-economische onevenwichtigheden en overheidsfinanciën en is gericht op het bevorderen van inclusieve economische groei in Europa en goed arbeidsmarktbeleid. De laatste jaren is er binnen het kader van het Semester ook extra aandacht gekomen voor verduurzaming en de groene en digitale transitie.

De Europese Commissie (de Commissie) start de Semestercyclus in november met de publicatie van het herfstpakket. Dit pakket bestaat onder andere uit de jaarlijkse analyse van groeiprioriteiten van de EU (Annual Sustainable Growth Survey, ASGS) en het jaarlijkse rapport over het waarschuwingsmechanisme (Alert Mechanism Report, AMR) in het kader van de macro-economische onevenwichtighedenprocedure (MEOP). Ook bevat het herfstpakket het voorstel voor de aanbeveling van de Raad over het economisch beleid van de eurozone en het voorstel voor een gezamenlijk verslag van de Commissie en de Raad over de werkgelegenheid (Draft Joint Employment Report). Na publicatie van het 2024 herfstpakket heeft het kabinet een Kamerbrief met appreciatie gedeeld¹.

Lidstaten rapporteren in april in hun Nationaal Hervormingsprogramma (NHP) en Stabiliteits- of Convergentieprogramma over de implementatie en initiatieven met betrekking tot voorgenomen hervormingen en investeringen, in reactie op het landenrapport en de landspecifieke aanbevelingen (LSA's) van het voorgaande jaar in het kader van het Semester, en over de stand van zaken met betrekking tot de overheidsfinanciën. Het NHP wordt vanaf heden in lijn met de richtlijnen van de Europese Commissie tevens gecombineerd met de halfjaarlijkse rapportage in het kader van de Herstel- en Veerkrachtfaciliteit (HVF), ook wel bekend als de Recovery and Resilience Facility, RRF).

In mei worden in het lentepakket van het Semester de landenrapporten, uitkomsten van de diepteonderzoeken naar macro-economische onevenwichtigheden en voorstellen voor LSA's gepubliceerd. In juni/juli bekrachtigt de Europese Raad de LSA's na goedkeuring in de Ecofin- en EPSCO-Raad.

1.2 Herstel- en veerkrachtplan

Op 8 juli 2022 heeft het kabinet het Nederlandse Herstel- en Veerkrachtplan (HVP) formeel ingediend bij de Europese Commissie². Op basis van het plan heeft de Europese Commissie vervolgens een voorstel voor een Raadsuitvoeringsbesluit opgesteld. Op 4 oktober 2022 keurden de ministers van Financiën van de EU het uitvoeringsbesluit goed. In 2023 is het Nederlandse HVP gewijzigd naar aanleiding van de komst van REPowerEU. Hiermee maakt Nederland aanspraak op een aanvullende €735 miljoen aan middelen, onder meer bedoeld om de afhankelijkheid van Russische fossiele energie versneld af te bouwen³. Op 17 oktober jl. heeft de Ecofinraad het gewijzigde Nederlandse HVP goedgekeurd. Met het totale plan inclusief het nieuwe REPowerEU hoofdstuk maakt Nederland afspraak op €5,4 miljard aan EU-subsidies.

Inmiddels is de uitvoering van het HVP in volle gang. Nederland focust zich nu op het behalen van de 30 mijlpalen en doelstellingen die gepland staan voor het eerste betaalverzoek. Het gaat hierbij om een breed scala aan maatregelen, waaronder maatregelen aangaande de arbeidsmarkt, groene transitie, digitalisering, gezondheidszorg, woningmarkt, anti-witwassen en het tegengaan van agressieve belastingplanning. Hiermee wordt de Nederlandse economie robuuster gemaakt, wordt er geïnvesteerd in de toekomst en adresseert Nederland de landspecifieke aanbevelingen (LSA's). In hoofdstuk 3 wordt hier verder op ingegaan. In dit NHP worden maatregelen met mijlpalen en doelstellingen behandeld die reeds zijn uitgevoerd of voor het komend jaar gepland staan conform de richtsnoeren van de Europese Commissie voor het NHP en de halfjaarlijkse rapportage over de voortgang van de mijlpalen en doelstellingen.

¹ [Kamerbrief met kabinetsreactie op herfstpakket Europees Semester 2024 | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

² [Nederlands Herstel- en Veerkrachtplan | Rapport | Rijksoverheid.nl](#)

³ [Kamerbrief over voortgang HVP en Nederlandse inzet REPowerEU | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

Nederland verwacht het eerste betaalverzoek ter waarde van €1,3 miljard eind mei in te dienen. Na indiening zal de Europese Commissie dit betaalverzoek beoordelen en hierover, in beginsel binnen twee maanden, een voorlopige beoordeling publiceren. Daarna brengt het Economic and Financial Committee (EFC) een opinie uit over de goedgekeurde mijlpalen en doelstellingen, waarna in comitologie goedkeuring voor uitbetaling wordt gegeven.

Naast de mijlpalen en doelstellingen die gepland staan voor het eerste betaalverzoek wordt ook hard gewerkt aan de andere mijlpalen en doelstellingen van het HVP. Het tweede betaalverzoek staat gepland voor het najaar van 2024.

Sectie 2 zal eerst het macro-economische beeld schetsen. Daarna zal in sectie 3 de beleidsreacties van het kabinet op de belangrijkste uitdagingen in de landspecifieke aanbevelingen uit 2023 worden uiteengezet. Hier zal tevens aandacht worden besteed aan het beleid in het kader van de herstel- en veerkrachtfaciliteit (RRF). Nederland zendt de Commissie naast dit NHP ook het Stabiliteitsprogramma (SP) toe. De inhoud van beide documenten vertoont enige overlap, bijvoorbeeld op het vlak van begrotingsontwikkelingen en het begrotingsbeleid, waar in het NHP staat het pakket van structurele beleidsmaatregelen centraal. Waar relevant verwijzen deze document naar elkaar.

2. Macro-economische context

De cijfers in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op het Centraal Economisch Plan 2024 van het Centraal Planbureau, tenzij anders vermeld.⁴

Na een sterk herstel uit de coronacrisis (+4,5% in 2022) stond de Nederlandse economie in 2023 nagenoeg stil: de economie groeide met 0,1%. Tijdens de nasleep van de coronacrisis kon het aanbod de inhaelvraag niet bijbenen, wat leidde tot lange wachttijden, arbeidsmarktkrapte en inflatie. De inval van Rusland in Oekraïne verhoogde vervolgens de energieprijzen, waardoor de inflatie nog hoger werd. Door hoge prijzen in combinatie met restrictief monetair beleid is de economie gedurende 2023 afgekoeld. De afname in zowel binnen- als buitenlandse bestedingen vertaalde zich in een lagere uitvoer en consumptie. Dit heeft het economische groeicijfer gedrukt. In 2023 was er drie achtereenvolgende kwartalen sprake van milde krimp, oftewel een technische recessie. Desondanks is de 'zachte landing' van de economie vooralsnog wel degelijk een feit: de werkloosheid is laag, de krimp was beperkt, en enige afkoeling in de oververhitte situatie was onvermijdelijk. Voor het lopende jaar (2024) zal de economische groei naar verwachting terugkeren naar een gematigd groeipad van 1,1%.

De inflatie beweegt langzaam terug naar de 2%-doelstelling. Na de energiecrisis in 2022, waarbij de inflatie opliep tot 10%, daalde de inflatie in 2023 naar ongeveer 3,8%. De daling is voor het grootste gedeelte toe te schrijven aan de negatieve prijsontwikkeling van voedsel en energie. Dit is tevens terug te zien aan de verhoogde kerninflatie (exclusief energie): 6,5% in 2023. Voor 2024 wordt verwacht dat de inflatie verder afneemt naar 2,9%, veelal door verdere daling van de energieprijzen. De energieprijzen voor consumenten zijn in 2024 immers lager dan in 2023. Naast de consumentenprijsindex neemt ook de kerninflatie in 2024 af. De sterke positieve loonontwikkeling heeft nog wel een opwaarts effect op de inflatie van diensten. Dit gezegd hebbende zijn er omtrent de ramingen van het inflatiecijfers veel onzekerheden, waaronder de ontwikkeling van energieprijzen.

De energiecrisis en de daarmee gepaard gaande prijsstijgingen hebben in 2023 een negatieve impact gehad op de koopkracht, maar naar verwachting treedt er het komend jaar sterk herstel op. De mediane koopkrachtontwikkeling daalde in 2023 met 0,8%. De mediane koopkracht stijgt in 2024 met 2,7% door onder andere sterke loongroei en lagere inflatie. De loonontwikkeling reageert met enige vertraging op de inflatie, waardoor deze in 2023 op 5,9% ligt. Voor 2024 wordt een loongroei van 6% verwacht. Over een langere periode bezien (2021-2025) is de mediane koopkrachtontwikkeling -0,5%. Dit betekent dat Nederland in koopkrachttermen bijna hersteld is van de energiecrisis. Echter zijn er hier ook verschillen tussen groepen. Zo gaat de laagste inkomensgroep in deze periode er gemiddeld 4,6% op vooruit, terwijl hogere inkomens juist inleveren in koopkrachttermen: -2,5%.

Het overheidssaldo is voor 2023 minder negatief dan verwacht (-0,3% bbp). De drie voornaamste componenten van het verschil tussen het geraamde en gerealiseerde EMU-saldo zijn de uitgaven onder het uitgavenplafond, decentrale overheden en inkomsten. Dit in combinatie met een inflatie-effect heeft ervoor gezorgd dat de EMU-schuld in 2023 slechts 46,5% bbp bedraagt, ruim onder de 60%-grens.⁵ De komende jaren zal het tekort echter wel oplopen door extra geplande uitgaven aan sociale zekerheid, zorg, klimaat, stikstof, defensie, kosten voor asiel en rentelasten. Dit leidt ertoe dat het begrotingstekort bij ongewijzigd beleid in 2028 door de 3% EU-tekortnorm schiet (3,3% in 2028). Er is dus een koerswijziging van de overheidsfinanciën nodig om dit te voorkomen. De onafhankelijke adviesgroep 'Studiegroep begrotingsruimte' heeft afgelopen jaar een opgave

⁴ [Centraal Economisch Plan \(CEP\) 2024, raming februari 2024 | CPB.nl](#)

⁵ Zie '[Overheidstekort 2023 uitgekomen op 0,3 procent bbp | CBS](#)' voor realisatiecijfers voor het tekort en de schuld in 2023.

van 17 miljard euro in 2028 geadviseerd.

Nederland is als open economie sterk afhankelijk van de wereldeconomische ontwikkelingen. De diverse geopolitieke spanningen vormen dan ook een belangrijk neerwaarts risico voor de verdere prognoses rondom de economische ontwikkeling. Zo zouden deze kunnen leiden tot een lagere groei van de wereldhandel en/of hogere energieprijzen, waardoor de economische groei lager uitvalt. Afgelopen jaar (2023) was de groei van de relevante wereldhandel voor Nederland nagenoeg stabiel: -0,1%. Voor 2024 is de verwachting dat de groei weer aantrekt met 1,7%. De hiermee sterk samenhangende Nederlandse in- en uitvoer zal naar verwachting in 2024 meestijgen met respectievelijk 1,1% en 0,6%.

Naast het geopolitieke risico bestaat er ook een uitdaging op het gebied van de arbeidsmarkt. Zo kampt Nederland nog altijd met forse schaarstes: er zijn meer vacatures dan werkzoekenden. Omdat de arbeidsmarkt vertraagd reageert op de conjunctuur, is de verwachting dat de krapte de komende periode beperkt afneemt, met een stijging van de werkloosheid van 3,5% in 2023 naar 3,7% in 2024 en 3,9% in 2025. Dat is mede vanwege de verwachte loonstijging van 5,9 in 2023 en 6,0% in 2024, al blijft er over de periode 2022-2024 daarmee nog steeds sprake van een reële loondaling. De reactie van de centrale banken heeft er niet toe geleid dat de arbeidsmarktkrapte is opgelost. Daarbij is ook de ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit een zorgelijke trend. In 2023 daalde deze met 0,4%, en voor 2024 en 2025 wordt een magere groei van respectievelijk 0,4% en 1% verwacht.

Ook op de woningmarkt is er nog altijd sprake van flinke schaarste. Doordat het aanbod de stijgende vraag niet kan bijhouden, stijgen op structurele basis de prijzen. Door een historisch snelle rentestijging in combinatie met een afkoelende economie was er in 2023 wel sprake van een kleine daling van de huizenprijzen (-3,3%). Echter lijkt dit een tijdelijk fenomeen; zo zullen de huizenprijzen in 2024 en 2025 weer langzaam gaan stijgen met respectievelijk 0,4% en 2%.

	2023	2024	2025
Bruto binnenlands product (bbp, economische groei)	0,1	1,1	1,6
Inflatie, geharmoniseerde consumentenprijsindex (hicp)	4,1	2,7	2,5
Koopkracht, statisch, mediaan alle huishoudens	-0,8	2,7	0,0
Relevant wereldhandelsvolume goederen en diensten	-0,1	1,7	2,8
Uitvoer van goederen en diensten	-1,2	0,6	2,5
Invoer van goederen en diensten	-0,7	1,1	3,0
Werkloze beroepsbevolking (niveau in % beroepsbevolking)	3,5	3,7	3,9
EMU-saldo (%bbp)	-0,3*	-2,1	-2,0
EMU-schuld (%bbp)	46,5*	46,8	48,1
Investerings (inclusief voorraden) Uitvoer van goederen en diensten	-0,7	-3,1	2,3
Consumptie overheid	2,6	3,2	0,9
Consumptie huishoudens	0,4	2,7	2,4

Tabel 1: Kerncijfers Nederlandse economie 2023-2025 in mutaties per jaar in %

*Op basis van realisatiecijfers van het CBS.

3. Uitdagingen en landspecifieke aanbevelingen 2023

Deze sectie geeft per thematische beleidsuitdaging uit de 2023 landspecifieke aanbevelingen (LSA's)⁶ een overzicht van de belangrijkste beleidsreacties en -aankondigen van het kabinet. Per uitdaging zal eerst aandacht worden besteed aan beleid buiten het Nederlandse herstel- en veerkrachtplan en daarna aan beleid dat is opgenomen in het Nederlandse herstel- en veerkrachtplan. Waar passend zal een verwijzing naar Stabiliteitsprogramma worden gemaakt. Eerst zal worden ingegaan op begrotingsbeleid. Daarna zal wonen en de huizenmarkt aan bod komen, gevolgd door de uitvoering van cohesie en het Nederlandse herstel- en veerkrachtplan. Daarna zal arbeidsmarktbeleid worden toegelicht en de groene transitie. Tot slot zal worden ingegaan op maatregelen *binnen* het Nederlandse herstel- en veerkrachtplan.

3.1 Begrotingsbeleid

LSA:

1. In 2023 en 2024 de geldende noodsteunmaatregelen voor energie zo snel mogelijk afbouwen, met gebruikmaking van de daarmee samenhangende besparingen om het overheidstekort terug te dringen. Indien hernieuwde stijgingen van de energieprijzen nieuwe of voortgezette steunmaatregelen vereisen, ervoor zorgen dat dergelijke steunmaatregelen gericht zijn op de bescherming van kwetsbare huishoudens en bedrijven, budgettair haalbaar zijn, en stimulansen voor energiebesparing behouden.
2. Zorgen voor een prudent begrotingsbeleid, met name door de nominale stijging van de nationaal gefinancierde netto primaire uitgaven in 2024 te beperken tot maximaal 3,5 %.
3. Nationaal gefinancierde overheidsinvesteringen in stand houden en zorgen voor een doeltreffende absorptie van subsidies in het kader van de faciliteit en andere Uniefondsen, met name om de groene en de digitale transitie te bevorderen.
4. Voor de periode na 2024 blijven streven naar een begrotingsstrategie op middellange termijn van geleidelijke en duurzame consolidatie, in combinatie met investeringen en hervormingen die bevorderlijk zijn voor een hogere duurzame groei, teneinde een prudente begrotingssituatie op

1. Conform de aanbeveling van de Commissie zijn de noodsteunmaatregelen voor energie vrijwel volledig afgebouwd. De Nederlandse begrotingsregels schrijven voor dat extra uitgaven ingepast moeten worden in vooraf vastgestelde uitgavenplafonds. Het kabinet heeft (intertemporele) begrotingsdekking gevonden voor de uitgaven aan de noodsteunmaatregelen voor energie. Op vergelijkbare wijze zal de afbouw van bovengenoemde maatregelen niet leiden tot een lager tekort. Het kabinet voorziet geen verdere steunmaatregelen voor energie. In de lijn van bovenstaande redenering leidt de afbouw van deze maatregelen niet tot extra begrotingsruimte.
2. In het basispad van het expansieve coalitieakkoord zat al een stijging van de totale uitgaven met 4,26% in 2024 (zie Startnota⁷). Dit expansieve begrotingsbeleid is echter niet volledig gereflecteerd in de realisatiecijfers voor het EMU-saldo van 2022 (0,0% bbp) en 2023 (0,3% bbp). Daarmee zijn de realisatiecijfers (fors) lager dan initieel geraamd. De begrote middelen zijn in deze jaren niet volledig tot besteding gekomen. Doordat deze middelen doorschuiven naar latere jaren, leidt dit tot een hogere stijging van de uitgaven in het daaropvolgende jaren. Het kabinet heeft in de Voorjaarsnota 2024 de investeringsuitgaven in een realistischer kasritme gezet. Ondanks deze aanpassing blijven de nationaal gefinancierde netto primaire uitgaven in 2024 naar verwachting harder groeien dan aanbevolen.
3. Gezien de demissionaire status zal het Nederlandse kabinet terughoudend zijn met het

⁶ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11149-2023-INIT/nl/pdf>

⁷ [Startnota \(overheid.nl\)](#)

implementeren van aanvullend nieuw beleid. Het is echter wel de bedoeling om de ambitieuze investeringsagenda uit het regeerakkoord voort te zetten. Het is aan een nieuw kabinet om de nationaal gefinancierde publieke investeringsagenda verder vorm te geven. Bovendien werkt het kabinet aan de tijdige en effectieve uitvoering van het Nederlandse RRP, inclusief het REPowerEU-hoofdstuk, in lijn met het indicatieve tijdspad dat is vastgelegd in de operationele afspraken. Met het uitgebreide REPowerEU-hoofdstuk zal 55% van het plan klimaatdoelstellingen ondersteunen, terwijl 26% van het plan de digitale transitie zal bevorderen. Nederland is van plan zijn eerste betalingsverzoek dit voorjaar in te dienen.

4. In het regeerakkoord van 2022 heeft het (nu demissionaire) Nederlandse kabinet een ambitieuze investeringsagenda opgenomen om belangrijke maatschappelijke uitdagingen en transitie aan te pakken. Deze investeringen zullen leiden tot een tijdelijke verslechtering van het EMU-saldo en de EMU-schuld. Het kabinet accepteert deze tijdelijke verslechtering, omdat deze investeringen nodig zijn om de welvaart van toekomstige generaties te behouden en om hogere kosten in de toekomst voor de aanpak van deze uitdagingen te voorkomen. In het licht van de demissionaire status is het kabinet voornemens een neutrale beleidskoers aan te houden ten opzichte van het begrotingskader zoals vastgelegd in het startdocument ('Startnota') van de coalitie. Gegeven de onderuitputting in 2022 en 2023 op met name de investeringsuitgaven, heeft het kabinet in de Voorjaarsnota 2024 besloten om de uitgaven in een realistischer kasritme te zetten. Het regeerakkoord bevat daarnaast ook maatregelen om de groei van de zorguitgaven te beperken die verder zijn ingevuld bij Voorjaarsnota 2024. Hiermee is in de ogen van het demissionaire kabinet de begroting voor 2024 en 2025 op orde. Het is aan een nieuw kabinet om het begrotingsbeleid verder vorm te geven en te beslissen over het budgettaire anker en de budgettaire ruimte, waarbij rekening wordt gehouden met de investeringen en hervormingen die bevorderlijk zijn voor een hogere duurzame groei.

3.2 Woningmarkt

LSA: De bevoordeling van schulden van huishoudens en de verstoringen op de woningmarkt verminderen. De beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen op de particuliere huurmarkt ondersteunen. Belemmeringen voor investeringen, onder meer in woningbouw, wegnemen.

Bevoordeling van schulden en verstoringen op de woningmarkt

De maximale hypotheekrenteaftrek bereikte in 2023 ongeveer 37%. In de aanloop naar de vorming van het volgende kabinet is op ambtelijk niveau gewerkt aan varianten gericht op versoering en vereenvoudiging van de eigenwoningregeling. De resultaten van deze zogenaamde 'bouwstenenoefening' zijn in februari 2024 gepubliceerd.⁸ Het is aan een volgend kabinet om te besluiten of er stappen worden gezet om de eigenwoningregeling verder te versoeren.

Wat betreft de ingestelde lenersmaatregelen acht het kabinet het gunstig om de risico's voor huishoudens die een hypothecaire lening afsluiten en de systeemrisico's van de woningmarkt te beperken. Het kabinet heeft geen plannen voor verdere aanscherping van de wettelijk bindende lenersmaatregelen, in het bijzonder de Loan-to-Value-limiet.

Beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen en wegnemen belemmeringen voor woningbouw

In het Programma Woningbouw van de minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening zijn 4 actielijnen geïntroduceerd:

- Versterken van de regierol van de overheid bij de bouw van woningen met de Wet

⁸ [Belastingen in maatschappelijk perspectief: Bouwstenen voor een beter en eenvoudiger belastingstelsel | Rapport | Rijksoverheid.nl](#)

versterking regie volkshuisvesting⁹

- Versnellen van het proces van initiatieven tot woningbouw,
- Stimuleren van snelle woningbouwproductie door o.a. flexibele woningbouw en transformatie
- Bouwen van woningen op grootschalige locaties.

Met deze actielijnen wil het kabinet de beschikbaarheid en betaalbaarheid vergroten door tot 2030 minstens 981.000 woningen te bouwen¹⁰.

Om de beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen (o.m. in de particuliere huursector) te ondersteunen zijn diverse inspanningen verricht om de bouw van (middenhuur)woningen te stimuleren. In de afspraken met lokale overheden en in de Wet versterking regie volkshuisvesting van de minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening¹¹ wordt gestuurd op de bouw, waarin 1/3 van de woningbouwopgave is bestemd voor middenhuur in de vrije sector (door particuliere investeerders en woningcorporaties) en betaalbare koopwoningen. Deze afspraken met gemeenten over aantallen nieuwbouwwoningen per segment worden met het wetsvoorstel versterking regie volkshuisvesting sterker wettelijk verankerd.

Voor het verbeteren van de betaalbaarheid van particuliere huurwoningen is het wetsvoorstel Betaalbare Huur ingediend bij het parlement¹². Het doel is om de betaalbaarheid op de particuliere huurmarkt te vergroten tegelijkertijd de prikkel te behouden om te investeren in nieuwbouwhuurwoningen door de regels voor huurregulering uit te breiden en te moderniseren.

Investeringsbelemmeringen

De congestie van het elektriciteitsnet is een groeiend probleem, hoewel tot nu toe nog maar weinig huizen direct getroffen zijn door een gebrek aan capaciteit van het elektriciteitsnet. Het heeft echter wel gevolgen voor voorzieningen die in een woonwijk nodig zijn, zoals oplaadpunten of winkels. In december 2022 werd een Landelijk Actieprogramma Netcongestie aangekondigd¹³, waarin wordt ingezet op snellere aanleg van energie-infrastructuur, slimmer gebruik van het net en meer flexibiliteit in de capaciteit. Een intensivering van het programma werd aangekondigd op 18 oktober 2023¹⁴.

Stikstof is een factor in bijna alle woningbouwprojecten. Maar omdat de stikstofuitstoot bij woningbouw erg laag is, zorgt dit in de eerste plaats voor vertraging en extra kosten. Het kabinetsbeleid is gericht op een algemene vermindering van de stikstofuitstoot. Voor de bouwsector is er een nationaal programma ('programma Schoon en Emissieloos Bouwen' of SEB) dat streeft naar 60% minder stikstofuitstoot (ten opzichte van 2018), 0,4 megaton minder Co₂-uitstoot (ten opzichte van 2019) en 75% gezondheidswinst (ten opzichte van 2016, vooral gericht op fijnstof) in 2030. Voor dit programma is 950 miljoen euro gereserveerd tot 2030. Dit wordt gebruikt om de overstap naar schonere en duurzamere bouwapparatuur te versnellen en om innovatie te stimuleren.

Daarnaast is op 1 januari 2024 een wettelijke 'emissiereductieverplichting' van kracht geworden. Deze verplicht bouwbedrijven om adequate maatregelen te nemen om hun stikstofuitstoot te verminderen. Op 30 oktober werd een convenant ondertekend tussen

⁹ [Kamerbrief over Wetsvoorstel versterking regie volkshuisvesting | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

¹⁰ [Kamerbrief over Primos-prognose en rapportage plancapaciteit | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

¹¹ [Kamerbrief over voortgang programma woningbouw | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

¹² [Kamerbrief wetsvoorstel betaalbare huur | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

¹³ [Landelijk Actieprogramma Netcongestie | Rapport | Rijksoverheid.nl](#)

¹⁴ [Kamerbrief over nieuwe maatregelen netcongestie | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

overheden op alle niveaus en vertegenwoordigers van de bouwsector om het gezamenlijke commitment te onderstrepen om samen te werken aan de verduurzaming van de bouwsector¹⁵.

3.3 Uitvoering cohesie en herstel- en veerkrachtplan

LSA: Doorgaan met de gestage uitvoering van zijn herstel- en veerkrachtplan en snel het REPowerEU-hoofdstuk afronden, zodat gauw een begin kan worden gemaakt met de uitvoering daarvan. Voortgaan met de snelle uitvoering van de programma's van het cohesiebeleid, in nauwe complementariteit en synergie met het herstel- en veerkrachtplan.

Het kabinet werkt aan de tijdige en effectieve implementatie van het Nederlandse HVP, inclusief het uitgebreide REPowerEU-hoofdstuk, in overeenstemming met het indicatieve tijdschema dat is opgenomen in de operationele regelingen. Het Nederlandse REPowerEU-hoofdstuk is op 17 oktober 2023 goedgekeurd door de Ecofinraad¹⁶. Het kabinet is voornemens het eerste betalingsverzoek dit voorjaar in te dienen.

Alle programma's in het kader van het cohesiebeleid zijn in 2023 van start gegaan. Het *Just Transition Fund* (JTF) is als een van de laatste in januari 2023 van start gegaan. Vanwege het grote percentage *NextGenEU*-middelen dat Nederland binnen het JTF ontvangt, richt Nederland zich op een snelle uitrol van alle beschikbare middelen binnen het JTF. Begin 2024 zijn ongeveer 80% van de totale subsidiaire kosten toegewezen aan projecten.

3.4 Arbeidsmarktbeleid

LSA: Prikkel om gebruik te maken van flexibele of tijdelijke contracten verminderen. Rekening houdend met sectorspecifieke behoeften, structurele tekorten aan arbeidskrachten en vaardigheden aanpakken, onder meer door het onderbenutte arbeidspotentieel aan te boren en de bij- en omscholingsmogelijkheden te verbeteren, met name voor degenen die zich in de marge van de arbeidsmarkt bevinden en voor inactieven.

Meer zekerheid voor flexwerkers

In april 2023 heeft het kabinet een brief naar de Kamer gestuurd met meer details en, op punten, enkele wijzigingen ten aanzien van het arbeidsmarktpakket¹⁷. Dit bevat verschillende prikkels om flexibele contracten af te bouwen. Tussen maart 2024 en april 2023 zijn er geen substantiële wijzigingen in het wetsvoorstel aangebracht. De inzet blijft om flexibele werknemers meer zekerheid te bieden over hun werk en inkomen. Concreet gaat het om de volgende maatregelen:

- Afschaffing van nulurencontracten. Er komen (vaste en tijdelijke) bandbreedtecontracten met een minimumaantal uur waarvoor werkenden worden ingeroosterd en betaald krijgen. Ook wordt er een norm gesteld aan de extra beschikbaarheid. Daardoor is er buiten afgesproken werktijden geen verplichting om te komen werken. Zo weten werkenden beter waar zij aan toe zijn qua inkomen en rooster én kunnen zij werk beter combineren met bijvoorbeeld een andere baan, mantelzorg of een opleiding. Om werkgevers te stimuleren mensen op een bandbreedtecontract te laten doorstromen naar een vast contract, is het voornemen om het bandbreedtecontract voor onbepaalde tijd onder de lage WW-premie te brengen. Dan zijn werkgevers dus minder kwijt aan premies. Studenten en scholieren in een bijbaan kunnen nog wel op oproepbasis blijven werken.
- 'Draaideurconstructies' voorkomen. Na 3 jaar of na 3 aaneengesloten tijdelijke

¹⁵ [Convenant Schoon en Emissieloos Bouwen \(SEB\) breed getekend | Nieuwsbericht | Home | Volkshuisvesting Nederland](#)

¹⁶ [Kamerbrief over voortgang HVP en Nederlandse inzet REPowerEU | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

¹⁷ [Kamerbrief over voortgang uitwerking arbeidsmarktpakket | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

contracten bij dezelfde werkgever heeft een werknemer recht op een vast contract. Dit is geregeld in de zogenoemde ketenbepaling. Gebeurt dat niet, dan geldt een administratieve vervalttermijn van 5 jaar waarna een werkgever weer iemand tijdelijk in dienst kan nemen. Nu mag dat nog na een onderbrekingstermijn van 6 maanden. De langere termijn van 5 jaar geldt straks ook bij uitzenden.

- Voorkomen van concurrentie op arbeidsvoorwaarden tussen uitzendkracht en werknemer bij de inlener. Er blijft ruimte voor uitzendwerk, maar uitzendkrachten en werknemers bij hetzelfde bedrijf moeten ten minste hetzelfde verdienen voor hetzelfde werk en gelijkwaardig worden behandeld. Daarnaast worden de meest onzekere uitzendfasen verkort: fase A gaat van 78 weken naar 52 weken en fase B van 6 contracten in 4 jaar naar 6 contracten in 2 jaar. Na deze periode moet de uitzendkracht een vast contract krijgen bij het uitzendbureau.

Sinds april zijn deze maatregelen met betrekking tot flexibele contracten omgezet in een wetsvoorstel. Dit wetsvoorstel ligt nu voor advies bij de Raad van State, wordt naar verwachting in de tweede helft van 2024 bij het parlement ingediend en zal naar verwachting in 2026 van kracht worden, onder voorbehoud van mogelijke wijzigingen door een volgend kabinet en de parlementaire behandeling van het wetsvoorstel.

Arbeidsmarkttekorten¹⁸

Het programma Voor een inclusieve arbeidsmarkt moet bijdragen aan een diverse en inclusieve arbeidsmarkt met gelijke kansen. Het doel van het programma is om de positie van niet-Europese migranten op de arbeidsmarkt te versterken. Het programma bestaat uit een aantal interventies, die bewezen zijn door middel van pilots, die gericht zijn op het aanpakken van discriminatie als het gaat om stages, arbeidsmarktdiscriminatie en het bieden van meer inclusieve begeleiding naar werk voor mensen met een niet-Europese achtergrond die op dit moment geen werk hebben.

Het programma bevat een werkagenda voor de periode 2021-2025, waarin interventies waarvan is aangetoond dat ze werken zijn omgezet in concrete acties, met drie overkoepelende thema's:

- Meer (culturele) diversiteit op het werk.
- Meer kansen op een eerste baan of stage voor jongeren met een migrantenachtergrond.
- Loopbaanbegeleiding voor mensen met een migrantenachtergrond die nu een werkloosheidsuitkering of bijstand ontvangen.

De werkagenda is ontwikkeld in nauwe samenwerking met een groot aantal belanghebbenden, die ook betrokken zijn bij het implementatieproces.

In een brief¹⁹ van februari 2023 heeft het kabinet de Tweede Kamer geïnformeerd over het onderzoek naar aanvullende maatregelen tegen krapte op de arbeidsmarkt; dit ter aanvulling op de maatregelen en acties die in de zomer van 2022 in gang zijn gezet²⁰. In de brief schetst het kabinet zes varianten om de extremen in de marginale druk (meer dan 70%) op korte termijn te verlagen. De varianten laten zien dat er geen eenvoudige manieren zijn om de marginale belastingdruk op korte termijn te verlagen. De afgelopen jaren zijn er verschillende maatregelen genomen die grote stappen hebben gezet in het verminderen van extremen in de marginale druk. Hiervoor zijn aanpassingen gedaan in de huurtoeslag, de arbeidskorting en de kindertoeslag. Voor de lange(re) termijn wordt er nagedacht over de toekomst van het toeslagenstelsel.

De brief schetst eveneens dat er nader onderzoek wordt gedaan naar financiële

¹⁸ Voor het Actieplan Groene en Digitale Banen verwijs ik u naar sectie 3.5

²⁰ [Kamerbrief over aanpak krapte op arbeidsmarkt | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

ondersteuning bij een overstap naar structurele kraptesectoren. Naar aanleiding hiervan wordt momenteel verkend of er een pilot vormgegeven kan worden.

Ook stimuleert het kabinet op verschillende manieren dat meer mensen aan het werk worden geholpen in deze krappe arbeidsmarkt: via de wet Breed Offensief die eind november 2022 is aangenomen, het verbeteren van de banenafspraken, het werken aan een toekomstbestendige infrastructuur van sociaal ontwikkelbedrijven, hervorming van de arbeidsmarktinfrastructuur en een investering in het aan het werk helpen van bijstandsgerechtigden in de 20 focusgebieden van het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV). Ook werkt het kabinet samen met sectoren aan sectorale Ontwikkelpaden.

Hiermee wil het kabinet het gemakkelijker maken voor mensen om in te stromen in een sector (1), om over te stappen naar een andere sector (2) of om binnen een sector door te stromen of breder inzetbaar te zijn (3). De Ontwikkelpaden zijn bedoeld voor werkenden én werkzoekenden (waaronder mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt). De sectorale Ontwikkelpaden worden landelijk ontwikkeld in nauwe samenwerking tussen het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, de Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) en brancheorganisaties.

In de Ontwikkelpaden staan opeenvolgende functies (ook instapfuncties) in sectoren op een rij, met daaraan gekoppeld (delen van) opleidingen, die grotendeels in de praktijk kunnen worden gedaan. Een sectoraal Ontwikkelpad beschrijft hoe een (toekomstige) werknemer zich zou kunnen ontwikkelen tot een volledig gekwalificeerde professional, via verschillende stapsgewijze functies en opleidingen binnen een sector.

De Ontwikkelpaden komen beschikbaar voor gebruik door werkgevers, opleiders en partijen in de arbeidsmarktregio's (waaronder gemeenten en UWV). Werkgevers zijn verantwoordelijk voor het gebruik van de Ontwikkelpaden voor huidige werknemers. Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid stimuleert de centrumgemeenten van de arbeidsmarktregio's om regionale samenwerkingsprojecten op te zetten waarin UWV en gemeenten samenwerken met werkgevers, opleiders en partijen in de regio met het oog op potentiële kandidaten (zoals uitkeringsgerechtigden, statushouders en leerlingen in het voortgezet speciaal onderwijs of praktijkonderwijs).

Het Ontwikkelpad voor de kinderopvangsector is eind 2023 gelanceerd. Momenteel wordt tevens gewerkt aan Ontwikkelpaden voor de sectoren van de techniek, bouw en energie, ouderenzorg, gehandicaptenzorg en sociaal werk en de groen- en hovenierssector.

Ook wil het kabinet leren en ontwikkelen in het mkb vanzelfsprekend maken door middel van de SLIM-regeling. De SLIM-regeling is een subsidie die vooral bedoeld is om het MKB en zijn werknemers te stimuleren meer te investeren in onderwijs en opleiding²¹. Deze subsidie is bedoeld om met name het MKB te stimuleren (meer) te investeren in het versterken van hun leercultuur. Er is een structureel budget van 48 miljoen beschikbaar op jaarbasis waar mkb'ers en samenwerkingsverbanden van mkb'ers een aanvraag kunnen indienen via tijdvakken gedurende het jaar. Daarnaast is er een jaarlijks budget van 1,2 miljoen beschikbaar voor (groot)bedrijven in de landbouw, horeca en recreatie, omdat deze sectoren een beperkte leercultuur hebben.

Mkb'ersen samenwerkingsverbanden van mkb'ers kunnen voor een aantal activiteiten subsidie aanvragen:

- Bedrijfsdoorlichting (diagnose van de benodigde kennis en vaardigheden en een plan voor scholing.
- Loopbaanadvies voor werknemers in het bedrijf.
- Ondersteuning bij het ontwikkelen en uitvoeren van maatregelen die werknemers

²¹ [SLIM-regeling | Leven Lang Ontwikkelen | Rijksoverheid.nl](#)

stimuleren om hun kennis, vaardigheden en beroepshouding tijdens het werk verder te ontwikkelen.

- Het creëren van praktijkleerplaatsen ten behoeve van een beroepsopleiding (of een deel daarvan) in de derde leerweg bij een erkend leerbedrijf.

Voor de periode 2024-2027 wordt de SLIM-regeling uitgebreid met een tijdelijke regeling voor scholing. Hiervoor is een totaalbedrag van €73,7 miljoen beschikbaar, gefinancierd vanuit de voor 2023 resterende middelen van de per 2024 beëindigde subsidieregeling STAP-budget. Bij Voorjaarnota 2024 is een budget van €39 mln toegevoegd aan het budget voor de SLIM-regeling. Dit budget is begroot voor de periode 2025-2027 en is bedoeld voor zowel deze maatregel als de bestaande doelen in de SLIM-regeling.

Het NGF-project 'Meer uren werkt!' heeft als doel zichtbare en onzichtbare drempels weg te nemen in de sociale omgeving, bij arbeidsorganisaties en bij deeltijders zelf. Deeltijders die meer uren willen en kunnen werken worden hierdoor in staat om dat vervolgens ook te gaan doen. Dit draagt bij aan het verdienvermogen van Nederland en de economische zelfstandigheid van mensen die in deeltijd werken. Het project wil dat bereiken door knelpunten aan te pakken met bewezen interventies en overige knelpunten te onderzoeken die mensen daarbij in de weg staan. Denk hierbij aan het anders inroosteren van de werkdag, het mogelijk maken van combinatiebanen of het bespreekbaar maken van en begrip creëren voor mantelzorg. Door naar al deze zaken te kijken wil het project oplossingen bedenken die mensen helpen om meer uren te kunnen werken. Het Nationaal Groeifonds investeert maximaal € 75 miljoen in het project. Dit bedrag bestaat uit een toekenning van € 30 miljoen en een voorwaardelijke toekenning van € 45 miljoen.

Ook werkt het kabinet met het programma Toekomstbestendige Arbeidsmarkt Zorg & Welzijn aan het creëren van voldoende ruimte voor behoud van werknemers, voor innovatieve werkwijzen en technieken en voor leren en ontwikkelen in de sector zorg en welzijn. Daarnaast werkt het kabinet aan het Actieplan Groene en Digitale Banen. Vanwege het diverse karakter van de maatregelen vallen deze onder de verantwoordelijkheid van een aantal ministeries, verantwoordelijk voor de betreffende sectoren. Meer details over de sectorspecifieke plannen zijn te vinden onder punt 3 (onderwijs), 4 (gezondheidszorg) en 5 (groene en digitale banen).

Wat betreft de aanpak van het tekort aan arbeidskrachten in het onderwijs: De Nederlandse kabinetsinspanningen richten zich op het stimuleren van (1) meer instroom van nieuwe leraren, (2) behoud van bestaande leraren, (3) regionale samenwerking en (4) innovatie in schoolorganisatie²²

Wat betreft de instroom van leraren investeren we in:

- Verbetering van lerarensalarissen
- Subsidies voor tweede loopbaan leraren
- Subsidies voor nieuwkomers (die voorheen leraar waren in het land van herkomst)
- Subsidies voor onderwijsassistenten
- Flexibilisering van de initiële lerarenopleiding
- Communicatie en campagnes

Met betrekking tot het behouden van bestaande leraren

- Beurzen voor training en opleiding
- Subsidies voor methoden om werkdruk te verminderen (bijv. meer onderwijsassistenten)
- Betere begeleiding en ondersteuning van nieuwe leerkrachten
- Wetgeving voor het verbeteren van strategisch HR-beleid in scholen

Met betrekking tot regionale samenwerking:

- Het stimuleren en faciliteren van regionale samenwerking door middel van 'Onderwijsregio's'; regio's die zich richten op de samenwerking tussen

²² [Kamerbrief over lerarenstrategie | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

schoolbesturen, lerarenopleidingen en de beroepsgroep om te zorgen voor voldoende en (blijvend) goed opgeleid onderwijspersoneel. Ze zetten zich in op het werven, matchen, opleiden, begeleiden en professionaliseren van onderwijspersoneel.

Met betrekking tot innovatie van de schoolorganisatie:

- Onderzoek en beste praktijken

Ook werkt het kabinet aan het aanpakken van tekorten in de zorg. Via het programma Toekomstbestendige Arbeidsmarkt Zorg en Welzijn²³ en de afspraken uit het Integraal Zorgakkoord en het Programma Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen wil het kabinet toewerken naar meer passende en minder arbeidsintensieve zorg in de toekomst. Dit gebeurt in nauwe samenwerking met verschillende stakeholders zoals sociale partners, zorginkopers en het onderwijs, met als doel een meer adequate toekomstige organisatie in de zorg- en welzijnssector te realiseren, in termen van kwaliteit en toegankelijkheid. In het programma Toekomstbestendige Arbeidsmarkt Zorg & Welzijn worden verschillende initiatieven ontwikkeld die draaien om de volgende drie pijlers: (1) het stimuleren van innovatieve werkwijzen en technieken, (2) het creëren van voldoende ruimte om medewerkers te behouden en (3) het stimuleren van leren en ontwikkelen voor de werknemers in de zorg- en welzijnssector.

3.5 Groene transitie

LSA: De afhankelijkheid van fossiele brandstoffen verminderen door de uitrol van hernieuwbare energie te versnellen, randvoorwaarden te verbeteren om investeringen in de uitbreiding van transmissie- en distributienetten voor elektriciteit te stimuleren, en de energie-efficiëntiemaatregelen uit te breiden en te bespoedigen om het energieverbruik terug te dringen, met name in de bebouwde omgeving. De transitie naar duurzame landbouw ondersteunen. De beleidsinspanningen opvoeren die gericht zijn op het voorzien in en verwerven van vaardigheden en competenties die nodig zijn voor de groene transitie.

Nederland steunt de aanbeveling van de Commissie om de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen te verminderen. In het kader van *REPowerEU* heeft Nederland het afgelopen jaar verschillende acties ondernomen om een einde te maken aan de afhankelijkheid van met name Russische fossiele brandstoffen, door gasbesparing te stimuleren, de inzet van duurzame energie te vergroten en de energievoorziening te diversifiëren. Nederland stimuleert de inzet van duurzame energie door middel van wind op zee, zonne-PV, geothermische energie, biogas en aquathermische energiebronnen. Bovendien stimuleert Nederland de productie en import van groene waterstof. Nederland heeft de bouw van twee kerncentrales aangekondigd en is begonnen met de voorbereidende werkzaamheden om dit mogelijk te maken. Verder stimuleert Nederland energiebesparing, onder andere via het meerjarige nationale isolatieprogramma, nieuwe energiebesparingsnormen en nieuwe stimuleringsmaatregelen om de renovatie van gebouwen met een zwakke energieprestatie te stimuleren. Nederland ondersteunt ook het gebruik van hybride warmtepompen in de gebouwde omgeving en ontwikkelt duurzame warmtenetten. Nederland heeft ook verschillende maatregelen ingevoerd om te beginnen met het uitfasen van subsidies voor fossiele brandstoffen, zoals door het wijzigen van belastingtarieven op het gebruik van elektriciteit en aardgas en het verminderen van belastingvrijstellingen op het gebruik van fossiele brandstoffen. Het Klimaatfonds, het Nationaal Groeifonds en het Nederlandse Herstel- en Veerkrachtplan zullen substantiële financiering bieden voor de hierboven beschreven doelen.

Uitrol hernieuwbare energie

²³ [Kamerbrief met Programma Toekomstbestendige Arbeidsmarkt Zorg en Welzijn \(programma TAZ\) | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#) voor mededeling aan de Tweede Kamer in september 2022

Nederland streeft ernaar het aandeel hernieuwbare energie aanzienlijk te vergroten door de extra uitrol van onder andere wind op zee, zonne-energie op het dak en de opschaling van innovatieve technologieën zoals waterstof en groen gas.

Nederland heeft zijn doelstelling voor windenergie op zee verhoogd van 11 naar 21 GW rond 2030 en zijn budget voor de subsidieregeling Duurzame Energie en Klimaattransitie (SDE++)²⁴ verhoogd naar €13 miljard in 2022, €8 miljard in 2023 en €11,5 miljard in 2024, vergeleken met een gemiddeld openstellingsbudget van gemiddeld €5,9 miljard in eerdere jaren. Bovendien werden in 2023 als nieuw kenmerk van de SDE++-regeling omheinde domeinen geïntroduceerd voor de domeinen moleculen, hoge-temperatuurwarmte en lage-temperatuurwarmte. Het doel van deze hekken is om een deel van het budget te reserveren voor technologieën (in 2024 €1 miljard per domein) die op korte termijn minder kostenefficiënt zijn, maar op langere termijn nodig zijn voor de energietransitie. Daarnaast is er een klimaatfonds opgericht van €35 miljard²⁵, dat extra financiering biedt voor de ontwikkeling en uitrol van innovatieve, duurzame energieprojecten. Op 26 april 2023 presenteerde het kabinet een pakket aanvullende maatregelen om de Nederlandse klimaatdoelstelling voor 2030 te halen, waarmee ook de inzet van hernieuwbare energie versneld kan worden. Met het Nationaal Plan Energiesysteem (NPE)²⁶ is er een langetermijnvisie voor het energiesysteem in 2050 en maakt het kabinet richtinggevende keuzes die de basis leggen voor de ontwikkeling van een volledig duurzaam en geïntegreerd energiesysteem met elektriciteit als ruggengraat (met als tussendoel idealiter in 2035 een CO₂-vrij elektriciteitssysteem).

Netbeheerders in Nederland investeren massaal in uitbreiding, onderhoud en versterking van hun netten. Gezamenlijk hebben de netbeheerders in 2023 ongeveer € 5 miljard geïnvesteerd in elektriciteitsinfrastructuur op land en op zee (ter vergelijking: in 2018-2021 ongeveer € 3 miljard per jaar). De investeringen van de netbeheerders zullen de komende jaren verder toenemen tot €8 miljard per jaar vanaf 2025. De uitvoering van een actieplan om de netverzwaring te versnellen is gestart in januari 2023. Samen met belanghebbenden zoals netbeheerders, regelgevers en industriële gebruikers van het elektriciteitsnet zijn meer dan 50 acties geïdentificeerd met als doel (1) de uitvoering van de netverzwaring te versnellen (2) wetgeving op te stellen voor een efficiënt gebruik van het bestaande net en (3) het flexibele gebruik van de beschikbare netcapaciteit door bedrijven en de industrie te verhogen. Specifiek voor oplaadfaciliteiten voor elektrische auto's is een nationale agenda gelanceerd om mogelijke knelpunten op te lossen. Om de uitbreiding van elektriciteitsnetten mogelijk te maken, legt de Nederlandse overheid grote nadruk op het stroomlijnen van vergunningsprocedures. De implementatie van de Omgevingswet biedt de basis voor maatregelen zoals het stroomlijnen van milieu- en vergunningsprocedures en één-loket-zaken en het opzetten van gedigitaliseerde procedures. Deze wet voegt de meeste bestaande afzonderlijke milieuvergunningen (met uitzondering van met name de natuurwetgeving en de EIA) samen tot één milieuvergunning. Deze vergunning kan worden verleend voor projecten op nationaal, provinciaal en gemeentelijk niveau.

Verduurzaming bebouwde omgeving

De overheid versnelt het isoleren van huizen (Nationaal isolatieprogramma)^[1]. Het doel is om in 2030 2,5 miljoen woningen, wat neerkomt op ongeveer 30% van de voorraad, in samenwerking met verschillende belanghebbenden (bijv. gemeenten, eigenaren, sociale en particuliere verhuurders en verenigingen van eigenaren) te isoleren. Daarbij leggen we de nadruk op de woningen met de slechtste labels (E, F en G).

²⁴ [Subsidieregeling voor duurzame energie en verlagen CO₂-uitstoot vanaf september geopend | Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl](#)

²⁵ Inclusief loon- en prijsbijstelling 2022, 2023 en 2024 behelst het totaalbedrag 37,7 miljard.

²⁶ [Nationaal Plan Energiesysteem | Rapport | Rijksoverheid.nl](#)

^[1] [Nationaal Isolatieprogramma | Home | Volkshuisvesting Nederland](#)

Voor openbare gebouwen heeft het kabinet een subsidie geïntroduceerd om gebouwen te renoveren (Subsidie verduurzaming maatschappelijk vastgoed)²⁷. Al twee keer is de subsidie binnen 2 dagen opgebruikt. Het totale budget is € 237.500.000. Hoe meer maatregelen een overheidsinstelling neemt om het gebouw milieuvriendelijker te maken, hoe hoger de subsidie kan worden.

Duurzame landbouw

Het demissionaire kabinet heeft gewerkt en werkt nog steeds aan het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG), dat met zijn integrale en gebiedsgerichte aanpak, gericht op natuurherstel (stikstofdepositie), klimaat en waterkwaliteit, een belangrijk programma blijft in het kader van duurzame landbouw. In juli 2023 hebben de provincies de eerste versie van hun Provinciale Programma's Landelijk Gebied ingediend. De verder uitgewerkte versie van deze plannen worden in het derde kwartaal van 2024 verwacht.

Het demissionaire kabinet heeft aangegeven een budget van €24,3 miljard beschikbaar te willen stellen voor het NPLG. Hiervan is €3,8 miljard inmiddels bestemd voor maatregelen die bijdragen aan de doelstellingen van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Een groot deel van dit budget (€1,7 miljard) is gereserveerd voor de uitvoering van de eerste maatregelpakketten die door de provincies zijn voorgesteld. Een ander deel (€1,85 miljard) is toegevoegd aan het budget voor de beëindigingsregeling als onderdeel van de piekbelastingaanpak.

Verder heeft de demissionaire kabinet €175 miljoen beschikbaar gesteld ter ondersteuning van de transitie in de landbouw: een start maken met de omslag naar doelsturing, het versnellen van het Aanvalsplan Landschap, het ondersteunen van jonge boeren en het stimuleren van de vraag naar biologische producten.

Boeren en tuinders die willen omschakelen naar een duurzamere landbouw kunnen ook financiële ondersteuning krijgen van het Investeringsfonds Duurzame Landbouw (IDL). Het IDL ondersteunt agrarische ondernemers bij de financiering van investeringen die worden gedaan met het oog op de transitie naar een integraal duurzame bedrijfsvoering. Agrarische ondernemers kunnen via het IDL financiering aanvragen tegen flexibele financiële voorwaarden. De testfase voor het fonds is eind 2022 positief geëvalueerd. In juli 2023 heeft de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit het IDL een permanent karakter gegeven. Voor dit structurele fonds is €130,8 miljoen uitgetrokken. De opening van het fonds wordt verwacht in het tweede kwartaal van 2024.

Vaardigheden voor de groene transitie

Het kabinet heeft recentelijk het Actieplan Groene en Digitale Banen gepresenteerd²⁸, waarin extra inspanningen worden aangekondigd om de krapte op de arbeidsmarkt aan te pakken in sectoren die cruciaal zijn voor energie- en klimaattransities.

- Maatregelen van technische en ICT-werkgevers.
- Aanvullende maatregelen vanuit het generieke tekort op de arbeidsmarkt.
- Aanvullende maatregelen specifiek voor de groene en digitale transitie.

De maatregelen moeten leiden tot een effect op:

- Verhoging instroom in bèta- en techniekonderwijs;
- Behoud en toename van technische werknemers in techniek en ICT;
- Arbeidsproductiviteit verhogende innovaties;
- Het versterken van de governance en het voorkomen van versnippering van initiatieven.

Het opschalen van succesvolle regionale publiek-private partnerschappen in het

²⁷ [Subsidieregeling duurzaam maatschappelijk vastgoed \(DUMAVA\) \(rvo.nl\)](#)

²⁸ [Kamerbrief met Actieplan groene en digitale banen | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

beroepsonderwijs is een van de belangrijkste maatregelen van het actieplan. Het kabinet investeert € 210 miljoen in deze publiek-private partnerschappen om bij te dragen aan het aanbieden en verwerven van vaardigheden en competenties die nodig zijn voor de groene transitie. Naast gerichte inspanningen voor vaardigheden voor de transitie investeert de Nederlandse overheid ook in een brede leercultuur. Een leven lang leren is essentieel voor een dynamische en wendbare arbeidsmarkt die verschillende transities kan ondersteunen, waaronder de groene transitie. Via het Nationaal Groeifonds (NGF) zet het kabinet hier ook op in met de projecten 'Versterking infrastructuur Leven Lang Leren' en de 'Nationale Katalysator Leven Lang Leren', gericht op de energie- en grondstoffentransitie²⁹. Tot slot investeert het kabinet de komende jaren ruim € 350 miljoen euro in het programma Techkwadraat. Dit programma is een van de nieuwste maatregelen uit het Actieplan Groene en Digitale Banen. Het doel is om alle kinderen en jongeren in de leeftijdsfase van het primair en voortgezet onderwijs in aanraking te laten komen met de kansen van (natuur)wetenschap, techniek, technologie en ICT.

3.5 Herstel- en veerkrachtplan

3.5.1 Arbeidsmarktbeleid

De "Nederland Leert Door" investering, die tot 2023 liep, had als doel de arbeidsmarktpositie en inzetbaarheid van personen op de Nederlandse arbeidsmarkt te versterken, om te voorkomen dat zij als gevolg van de Covid-crisis werkloos werden of, indien zij werkloos waren, weer aan het werk te helpen. Tot en met het derde kwartaal van 2020 hebben 67.892 personen professionele ontwikkelingsadviezen gekregen om hun loopbaan te heroriënteren door gecertificeerde loopbaanadviseurs. Daarnaast hebben er 106.357 personen deelgenomen aan in totaal ruim 145.000 gratis opleidings- en leeractiviteiten om de ontwikkeling van vaardigheden te ondersteunen. Bovendien zijn er tussen 2021 en 2023 21 sectorale maatwerktrajecten opgezet en uitgevoerd

In het kader van het Nederlandse HVP zijn ook hervormingen opgenomen die specifiek de personele tekorten in de gezondheidszorg adresseren. De Nationale Zorgreserve (NZR) werkt naar een strategische reserve van voormalig zorgmedewerkers toe, die in tijden van crisis een belangrijke rol kan spelen in het snel opschalen van de zorgcapaciteit. Daarmee kan de NZR als crisisfaciliteit voorzien in de behoefte aan tijdelijk en snel inzetbare zorgcapaciteit. Daarnaast wordt er met Sectorplanplus geïnvesteerd in de opleidingen van zorgpersoneel voor het schooljaar 2023-2024. Het financiële raamwerk om de investeringen in het opleiden ook na dat schooljaar te kunnen borgen wordt naar verwachting in Q4 van 2024 gepubliceerd.

Bovendien hebben eind 2022 51 ziekenhuizen hun faciliteiten aangepast om het aantal vaste en flexibele bedden op de intensive care te vergroten en hebben 66 ziekenhuizen opleidingen en trainingen voor hun personeel verzorgd om de capaciteit van de intensive care en klinische afdelingen te vergroten.

Ook investeert Nederland in de ondersteuning van de zorg voor mensen die thuis wonen, in het bijzonder ouderen en mensen met een kwetsbare gezondheid. De extra zorg en steun die nodig is voor mensen die thuis wonen, in het bijzonder ouderen en mensen met een kwetsbare gezondheid, werd tijdens de COVID- 19-pandemie verstrekt via e-gezondheidsoplossingen. Hiervoor zijn onder de maatregel stimulering E-health Thuis (SET) meer dan 1000 subsidies toegekend aan zorgverleners voor het gebruik van verschillende gezondheidsapps in de algemene medische zorg, wijkverpleging, buurtzorg, geestelijke gezondheidszorg en sociale bijstand.

Het HVP voorziet ook in belangrijke hervormingen op de arbeidsmarkt. De vermindering van de zelfstandigenaftrek heeft tot doel het verschil in fiscale behandeling tussen werknemers en zelfstandigen te verminderen. De wetswijziging is per 1 januari 2023 in

²⁹ [Home | Nationaal Groeifonds](#)

werking getreden als onderdeel van het Nederlandse belastingplan 2023.³⁰ Deze wetwijziging regelt dat de zelfstandigenaftrek versneld afloopt naar een niveau van €900 in 2027. Daarnaast is in het HVP een maatregel opgenomen voor het invoeren van een verplichte arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen³¹. Hoewel er gewerkt wordt aan het opstellen van de benodigde wetgeving, is de bestaande wetgevingsplanning krap. Door de complexiteit van de maatregel kost de uitwerking in wetgeving meer tijd en is de internet consultatie uitgesteld. Daarbij speelt dat UWV een pre-uitvoeringstoets heeft gedaan op het te hanteren arbeidsongeschiktheids criterium, en het beter scorende arbeidsongeschiktheids criterium moet in het voorstel worden opgenomen. Beoogde uitvoerders dienen daarbij ook afdoende tijd te krijgen voor het toetsen van de uitvoerbaarheid van het voorstel. Hierdoor is er een aannemelijk risico ontstaan dat de HVP-deadline voor de publicatie van de wetgeving in het staatsblad (eerste kwartaal van 2025) niet gehaald gaat worden. Het kabinet spant zich in om de mijlpaal alsnog op tijd te behalen.

Als onderdeel van het Nederlandse HVP heeft Nederland het actieplan aanpak van schijnzelfstandigheid opgenomen. De eerste mijlpaal, een brief aan het parlement met een beschrijving van de geplande maatregelen om het aantal schijnzelfstandigen terug te dringen, is voltooid. In de Kamerbrief³² wordt nader ingegaan op i) de stappen die moeten worden ondernomen om het handhavingsmoratorium op de Wet deregulering beoordeling arbeidsrelaties (DBA) op te heffen, ii) de acties om de publiekrechtelijke handhaving van die wet te intensiveren en de capaciteit van de betrokken uitvoerende agentschappen te vergroten en iii) preventieve maatregelen tegen schijnzelfstandigheid en verduidelijking van het onderscheid tussen werknemers en zelfstandigen.³³ De volgende mijlpalen uit het herstel- en veerkrachtplan zien op nieuwe wetgeving (VBAR) en het opheffen van het handhavingsmoratorium om schijnzelfstandigheid aan te pakken. Voor de HVP-mijlpaal over de publicatie van de wet VBAR in het Staatsblad is er een aannemelijk risico dat de HVP deadline (eerste kwartaal 2025) niet gehaald gaat worden. Dit komt doordat de internetconsultatie tot een grote hoeveelheid reacties heeft geleid. Dit vraagt om zorgvuldige beoordeling om te bezien of en hoe we het wetsvoorstel kunnen verbeteren. Het kabinet spant zich in om de mijlpaal alsnog op tijd te behalen. Inwerkingtreding per 1 januari 2026 lijkt in beginsel wel haalbaar.

De tweede pijler van het pensioenstelsel wordt hervormd zodat deze transparanter, persoonlijker en veerkrachtiger wordt. Deelnemers krijgen meer inzicht in de ingelegde premie, het opgebouwde pensioenvermogen en de behaalde rendementen en de verwachte pensioenuitkering. Doordat de premie-inleg en de pensioenopbouw met elkaar in balans zijn (afschaffing van de zogenoemde doorsneesystematiek) sluit het nieuwe pensioenstelsel beter aan op de veranderende arbeidsmarkt. De Wet toekomst pensioenen, die ook onderdeel uitmaakt van het HVP, is in werking getreden op 1 juli 2023.³⁴ Sociale partners, pensioenfondsen en verzekeraars werken nu aan de pensioentransitie.

3.5.2 Groene transitie

Nederland heeft de energiebelasting hervormd met als doel bedrijven en huishoudens ertoe aan te zetten hun energieverbruik te beperken en over te schakelen op klimaatvriendelijkere energiebronnen. Met de tariefaanpassingen wordt de belasting op aardgas verhoogd en de belasting op elektriciteit in de eerste, tweede en derde verbruiksschijf juist verlaagd. Dit maakt verduurzamingsopties (zoals een warmtepomp) financieel rendabeler. De tariefaanpassingen in de energiebelasting zijn per 1 januari 2024

³⁰ [Staatsblad 2022, 532 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen \(officielebekendmakingen.nl\)](#)

³¹ Zie voor de invulling op hoofdlijnen: Kamerstukken II 2022/23, 29544, nr. 1176.

³² [Kamerbrief reactie op rapporten over schijnzelfstandigheid | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

³³ [Voortgangsbrief over werken met en als zelfstandige\(n\) | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

³⁴ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2023-216.html>

uitgevoerd.³⁵

Daarnaast was het kabinet voornemens het verlaagde tarief glastuinbouw en de vrijstelling voor mineralogische en metallurgische procedés af te schaffen en de inputvrijstelling voor wkk's te beperken. De Eerste Kamer heeft het wetsvoorstel waarmee deze vrijstellingen per 2025 afgeschaft zouden worden verworpen. Hierover is de Kamer onder meer op 14 februari jl. geïnformeerd.³⁶ Het kabinet is hierover met de Europese Commissie in gesprek.

De nieuwe Energiewet beoogt een gemoderniseerd en geactualiseerd ordeningskader te bieden voor de energiesystemen van zowel gas als elektriciteit. Dit wetsvoorstel biedt een gemoderniseerd wettelijk kader waarbinnen de energietransitie mede ondersteund en gestimuleerd wordt en een bijdrage wordt geleverd aan het doel van een schone en koolstofdioxide-arme energievoorziening, die ruimtelijk inpasbaar, veilig, betrouwbaar en betaalbaar is. Het wetsvoorstel ligt sinds 9 juni 2023 bij de Tweede Kamer waar deze nu wordt behandeld.³⁷

Met het energieherformingspakket worden een aantal uitdagingen rond de Nederlandse energiemarkt geadresseerd. Inmiddels is het besluit van de Autoriteit Consument en Markt (ACM) tot wijziging van de netcode elektriciteit gepubliceerd in de Staatscourant.³⁸ Het besluit voorziet netbeheerders van aanvullende instrumenten voor flexibel netgebruik bij congestie op het net. Het biedt ook prikkels voor het terugdringen van de vraag en voor de herverdeling van netcapaciteit aan gebruikers van het net. Ook is een ministeriele regeling in werking getreden.³⁹ Het raamwerk moet ervoor zorgen dat investeringen die onderdeel zijn van de nationale en provinciale Meerjarenprogramma's Energie en Klimaatinfrastructuur (MIEK) prioriteit krijgen.

De investering Groenvermogen waterstof moet de ontwikkeling van een groenwaterstofecosysteem in Nederland versnellen en opschalen. Een eerste stap is gezet met de ontwikkeling en publicatie van een Human Capital Agenda om het aanbod van vaardigheden op het gebied van groene waterstof te vergroten.⁴⁰ Ook wordt er in het kader van de Wind op Zee maatregel gewerkt aan governance-overeenkomsten met de regio's over aanlandingslocaties voor windenergie op zee.

Voorts is gewerkt aan de invoering en aanscherping van de CO2-heffing voor de industrie. In dit kader is 1 januari 2021 een wet tot vaststelling van een nationale CO2-heffing voor de industrie in werking getreden⁴¹ en met ingang van 2023 is de heffing verder aangescherpt.⁴²

Ondertussen wordt ook de subsidieregeling uitgevoerd die verduurzaming van maatschappelijk vastgoed stimuleert.⁴³ Onder deze regeling wordt subsidie verstrekt aan eigenaren van maatschappelijk vastgoed (zoals lokale overheden, scholen of zorginstellingen) om de energie-efficiëntie van gebouwen te verbeteren. Het beschikbare budget van €150 miljoen voor subsidieregeling was tweemaal overtekend en daarom heeft er een loting plaatsgevonden. Inmiddels zijn nieuwe tranches opengezet.⁴⁴

Via de investeringssubsidie duurzame energie en energiebesparing (ISDE) wordt subsidie verstrekt voor investeringen in kleinschalige (hybride) waterpompen, zonneboilers, isolatiemaatregelen en warmtenetaansluitingen. De eerste doelstelling uit het HVP van

³⁵ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2022-532.html>

³⁶ [Wijziging van enkele belastingwetten en enige andere wetten \(Belastingplan 2024\) | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)

³⁷ [Regels over energiemarkten en energiesystemen \(Energiewet\) | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)

³⁸ [stcrt-2022-14201-n1.pdf \(officielebekendmakingen.nl\)](#)

³⁹ [Staatscourant 2023, 11126 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen \(officielebekendmakingen.nl\)](#)

⁴⁰ <https://groenvermogen.nl/en/news/human-capital-agenda-groenvermogen-brug-naar-de-toekomst-nu-online>

⁴¹ [stb-2020-544.pdf \(officielebekendmakingen.nl\)](#)

⁴² [stb-2022-532.pdf \(officielebekendmakingen.nl\)](#)

⁴³ [stcrt-2022-17379.pdf \(officielebekendmakingen.nl\)](#)

⁴⁴ [Subsidieregeling duurzaam maatschappelijk vastgoed \(DUMAVA\) \(rvo.nl\)](#)

134.050 interventies is ruimschoots behaald.

In 2023 is de wettelijke vliegbelasting verhoogd voor passagiers die vertrekken vanaf een luchthaven in Nederland, van €7,49 naar €26,43 per vertrek per passagier. Daarnaast wordt de vrijstelling BPM voor bestelauto's voor ondernemers die rijden op fossiele brandstoffen afgeschaft. De wet is aangenomen en treedt in werking per 1 januari 2025.⁴⁵

3.5.3 Digitalisering

Eind 2021 is aan Quantum Delta NL in het kader van het NGF steun verleend om kwantumcomputing en -netwerken te stimuleren en om onderzoek en de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van kwantumtechnologie te ondersteunen. Quantum Delta NL heeft een gedetailleerd actieplan gepubliceerd, dat in fasen is opgebouwd.⁴⁶

Het HVP voorziet onder de noemer AI-Ned and applied AI learning communities ook in investeringen om het potentieel van AI voor de Nederlandse economie en samenleving te ontwikkelen en te benutten. In dit kader worden, om de kennis van AI te verbeteren, beurzen toegekend aan excellente wetenschappelijke AI-onderzoekers bij universiteiten, KNAW en NWO-instituten. Hiertoe opende NWO in september 2022 de eerste AI-Ned Fellowship Grant call met een openstelling tot december 2023. Per februari 2024 zijn de dertien subsidies toegekend en is de doelstelling behaald.

Nederland investeert onder het HVP in de vervanging van het bestaande analoge treinbeveiligingssysteem door de Europese digitale norm voor treinbeveiliging en -besturing, het Europees beheersysteem voor het spoorverkeer (ERTMS). Het railverkeerstechnisch ontwerp (RVTO) in het kader van de planstudie voor het baanvak Kijfhoek-Belgische grens is inmiddels opgeleverd.

In het kader van de planstudie voor de spoorwegtrajecten in Noord-Nederland wordt gewerkt aan een functioneel integraal systeemontwerp (FIS) en een railverkeer technisch ontwerp (RVTO). Het FIS is opgeleverd. Het RVTO wordt naar verwachting in het derde kwartaal van 2024 opgeleverd.

Ook zijn er per eind 2023 106 basistransceiver stations (GSM-Rail masten) operationeel voor ERMTS. Voorts wordt er gewerkt aan aanpassing van de logistieke IT-systemen binnen Prorail, opdat deze de juiste informatie over spoorwegveiligheid en -interoperabiliteit (informatie van het ERMTS/Central Safety System (CSS)) kan ontvangen en verwerken. Bij de uitvoering van deze ERMTS-onderdelen is sprake van een beperkte vertraging, waardoor de oplevering is opgeschoven naar eind 2024. Deze beperkte vertraging kan nog worden ingepast in de planning van het HVP.

Het HVP bevat een meerjarige investering die is bedoeld om bestaande wegkantstations (WKS), te vervangen door intelligente wegkantstations (iWKS) met meer functies. iWKS moeten de congestie verminderen en de verkeersdoorstroming verbeteren door sneller te waarschuwen voor incidenten en files en door het wegverkeer beter en sneller te spreiden over alternatieve route. Inmiddels zijn er 168 iWKS geïnstalleerd.

Daarnaast wordt er als onderdeel van het HVP geïnvesteerd in infrastructuur voor gezondheidsonderzoek. Het doel van deze investering is innovatie in de life sciences (biowetenschappen) en de gezondheidszorg te stimuleren door data van het Health-RI-consortium te standaardiseren en met elkaar te verbinden. Eind 2022 is een ondersteuningssysteem voor onderzoekers ontwikkeld dat momenteel operationeel is. Inmiddels zijn de volgende stappen gezet: ten eerste is er een routekaart vastgesteld voor secundair gebruik van gezondheidsdata en is daarnaast een eerste versie van het dataportaal voor het opzoeken van gezondheidsdata en toegang tot gezondheidsdata operationeel geworden..

⁴⁵ [Staatsblad 2022, 532 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen \(officielebekendmakingen.nl\)](#)

⁴⁶ [Projectvoorstel Nationaal Groeifonds \(verveagency.com\)](#)

Het programma Veilige, Slimme en Duurzame Mobiliteit (VSDM) heeft als doel de mobiliteitstransitie op gang te brengen en te versterken. Als onderdeel van dit programma zullen er eind 2024 naar verwachting 450 Intelligente Verkeersregelinstallaties worden geïnstalleerd en moet het begin 2025 mogelijk zijn om bij 12,5 procent van de verreden kilometers in Nederland *Safety and Priority Services* te kunnen ontvangen.

In het kader van de grootschalige vernieuwing van de IT-infrastructuur bij Defensie, onder meer door middel van het programma Grensverleggende IT (GrIT), wordt gewerkt aan veilig plaats- en tijdsafhankelijke werken voor Defensiemedewerkers. Het GrIT-project wordt momenteel herijkt.⁴⁷ Op dit moment wordt onderzocht of dit effect heeft op de HVP-mijlpalen en doelstellingen.

3.5.4 Duurzame landbouw

De subsidieregeling sanering varkenshouderijen beoogt om op korte termijn de ammoniakemissies en de geuroverlast in gebieden met een hoge concentratie varkenshouderijen verminderen en de stikstofdepositie in Natura 2000-gebieden doen dalen. Hiertoe zijn reeds subsidies toegekend aan 275 varkenshouders om hen te vergoeden voor het op vrijwillige basis definitief en onherroepelijk stop te zetten hun varkenshouderij. Bij alle varkenshouderijen is de sloop van de varkenshouderijen reeds voltooid. Als gevolg van deze maatregel krimpt de varkensstapel in Nederland en nemen de ammoniakemissies af.

3.5.5 Wonen

De leegwaarderatio in het Nederlandse belastingstelsel is verhoogd tot 100% voor huurwoningen met een jaarlijkse huur van meer dan 5% van de taxatiewaarde. Deze wetgeving is als onderdeel van het Belastingplan 2023 in werking getreden.⁴⁸ Ook is de belastingvrijstelling voor schenkingen ter financiering van de aankoop van een woning in twee stappen afgeschaft. Overeenkomstig het Belastingplan 2023 is per 1 januari 2023 de maximale belastingvrijstelling verlaagd tot €28.947 en is de vrijstelling per 1 januari jl. in haar geheel afgeschaft.⁴⁹

Daarnaast is de inkomensafhankelijkheid van huur verhoogd. Deze hervorming verhoogt het bedrag waarmee de huur voor huurders van sociale woningen met een middelhoog tot hoog inkomen per jaar kan worden verhoogd. De nieuwe maximale verhoging van de maandelijkse huur bedraagt €50 voor huurders met een gemiddeld inkomen en €100 voor huurders met een hoog inkomen, met ingang van 1 januari 2022.⁵⁰

Aan de aanbodzijde voorziet het HVP ook in investeringen en hervormingen. De gecentraliseerde planning om het woningaanbod te vergroten is hier een belangrijk onderdeel van. In het kader van deze hervorming stelt de Rijksoverheid per provincie het aantal nieuw te realiseren woningen vast, wat vervolgens wordt gebruikt om het aantal nieuw te realiseren woningen per gemeente vast te stellen. In oktober 2022 zijn er tussen de Rijksoverheid en de provincies overeenkomsten ondertekend over het aantal nieuw te realiseren woningen tegen 2030. Vervolgens zijn de overeenkomsten tussen de provincies en de gemeenten getekend.⁵¹ Het totale aantal nieuwe woningen in de provincies bedraagt ten minste 900.000, waarvan ten minste 600.000 betaalbare woningen. Met de Woningbouwimpuls (WBI) wil het Kabinet een financiële impuls geven om zo voor eind 2024 te starten met de bouw van 10.000 extra woningen. De laatste rapportage van 2022 laat zien dat er reeds 5000 woningen zijn gerealiseerd, later dit jaar volgen nieuwe cijfers.

⁴⁷ [Kamerbrief Derde Voortgangsrapportage Grensverleggende IT 2023-1 en BIT-toets 2023 | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

⁴⁸ [Staatsblad 2022, 532 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen \(officielebekendmakingen.nl\)](#)

⁴⁹ [Staatsblad 2022, 532 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen \(officielebekendmakingen.nl\)](#)

⁵⁰ [Staatsblad 2021, 167 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen \(officielebekendmakingen.nl\)](#)

⁵¹ <https://www.volkshuisvestingnederland.nl/onderwerpen/woondeals/documenten>

De wet Versterking regie volkshuisvesting zou volgens de planning van het HVP in het eerste kwartaal van 2024 inwerking treden, dit is echter niet gebeurd. Na advisering door de Raad van State is het wetsvoorstel op 7 maart jl. gedeeld met de Tweede Kamer⁵². De parlementaire behandeling van het wetsvoorstel moet nog moet plaatsvinden, waardoor er een aannemelijk risico is dat de mijlpaal, waarin de inwerkingtreding van de wet is afgesproken, nog niet behaald is ten tijde van het tweede betaalverzoek (gepland voor najaar 2024).

3.5.6 Onderwijs

Om leerverliezen te voorkomen voor nieuwkomers⁵³ als gevolg van de COVID-19-pandemie, bijvoorbeeld als gevolg van schoolsluitingen, ontvangen scholen in het primair en voortgezet onderwijs die onderwijsprogramma's voor nieuwkomers aanbieden additionele middelen om extra ondersteuning te kunnen bieden. Maar liefst 2.840 basisscholen en meer dan 398 middelbare scholen hebben hiervoor financiering ontvangen.

Bovendien werd extra ondersteuning geboden aan leerlingen in hun laatste jaar van de middelbare school om leerverliezen als gevolg van de COVID-19-pandemie te voorkomen. Er is een online platform gelanceerd om leerlingen van het laatste jaar secundair onderwijs te ondersteunen bij hun eindexamen⁵⁴. Op het platform staan webinars, opdrachten en instructievideo's over examenonderwerpen. Bovendien hebben 342 schoolbesturen in het voortgezet onderwijs extra financiële steun ontvangen om leerlingen in het laatste jaar te kunnen ondersteunen. Waarbij de schoolbesturen die in het kader van de 'regeling leerplusarrangement vo' aanvullende bekostiging voor achterstandsleerlingen hebben ontvangen, een hoger bedrag aan extra financiële steun om leerlingen in het laatste jaar te kunnen ondersteunen hebben ontvangen.

Daarnaast zijn er 76.092 digitale apparaten (zoals laptops en tablets) verstrekt aan scholen ter ondersteuning van online en hybride onderwijs voor leerlingen in het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs en het beroepsonderwijs (mbo).

3.5.7 Fiscaal en anti-witwas

Het Nederlandse belastingstelsel was vanwege zijn internationale oriëntatie kwetsbaar voor structuren die belasting ontwijken. Nederland heeft echter de mogelijkheden tot belastingontwijking streng aangepakt. Belangrijke maatregelen op dit vlak zijn genomen in het kader van het Herstel- en Veerkrachtplan.

De specifieke renteaftrekbeperking (artikel 10a van de Wet op de vennootschapsbelasting 1969) is zodanig aangepast dat de toepassing van deze antimisbruikregel vanaf 2021 niet leidt tot een onterechte vrijstelling van de betaling van belastingen op negatieve rente en positieve valutaresultaten.⁵⁵

Daarnaast is vanaf 2021 de aftrekbaarheid van liquidatie- en stakingsverliezen beperkt.⁵⁶ Dit is bewerkstelligd door de invoering van drie noodzakelijke voorwaarden om deze verliezen fiscaal aftrekbaar te maken, te weten: de temporele, territoriale en kwantitatieve voorwaarde. Ook is vanaf 2021 de verliesverrekening in de vennootschapsbelasting

⁵² [Kamerbrief over Wetsvoorstel versterking regie volkshuisvesting | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

⁵³ Nieuwkomers zijn in het primair onderwijs gedefinieerd als leerlingen die aan te merken zijn als asielzoekers of overige vreemdelingen zoals bedoeld in de Vreemdelingenwet 2000 en die maximaal vier jaar in Nederland zijn. Nieuwkomers zijn in het voortgezet onderwijs gedefinieerd als leerlingen die aan te merken zijn als bedoeld in artikel 1.1 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020, met dien verstande dat daarbij onder teldatum een van de peildata, genoemd in artikel 4, vierde lid, wordt verstaan.

⁵⁴ [Home - Leren voor het examen](#)

⁵⁵ [Staatsblad 2020, 540 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen \(officielebekendmakingen.nl\)](#)

⁵⁶ [Staatsblad 2020, 539 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen \(officielebekendmakingen.nl\)](#)

beperkt.⁵⁷ Beide maatregelen zorgen voor een evenwichtigere belastingheffing van multinationals.

Vanaf 2022 is de wet in werking getreden die die mismatches bij de toepassing van het zakelijkheidsbeginsel aanpakt.⁵⁸ De wet maakt een einde aan mismatches die verband houden met een verschil in verrekenprijzen of in de waardering van verworven activa en tot dubbele niet-heffing leiden. Het doel van deze hervorming is mismatches aan te pakken die het gevolg zijn van een andere toepassing of interpretatie van het zakelijkheidsbeginsel in de vennootschapsbelasting. Met name in internationale situaties kunnen dergelijke mismatches ertoe leiden dat een deel van de winst van een multinationale onderneming niet in een winstbelasting wordt opgenomen.

Ook zet Nederland in op een hervorming die als doel heeft de financiële stromen vanuit Nederland naar laag belastende jurisdicties te beperken. Nederland heeft per 1 januari 2021 een bronbelasting op renten en royalty's ingevoerd naar laagbelastende jurisdicties en in misbruiksituaties. Vanaf begin dit jaar wordt de bronbelasting ook van toepassing op dividendstromen naar laagbelastende jurisdicties en in misbruiksituaties.⁵⁹

Tot slot zijn er aantal maatregelen in het HVP opgenomen die witwassen moeten tegen gaan. De Financial Intelligence Unit (FIU) is uitgebreid met 20 FTE in lijn met de doelstelling uit het HVP. Daarnaast is het kabinet voornemens een limiet op contante betalingen te introduceren. Deze maatregel stond in het HVP gepland voor het eerste kwartaal van 2025. De wetgeving is als onderdeel van een breder pakket aan maatregelen controversieel verklaard door de Tweede Kamer.

⁵⁷ [Staatsblad 2020, 540 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen \(officielebekendmakingen.nl\)](#)

⁵⁸ [Staatsblad 2021, 654 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen \(officielebekendmakingen.nl\)](#)

⁵⁹ [stb-2021-543.pdf \(officielebekendmakingen.nl\)](#)